

De inzet van filmopnames

Verbeteren van de werkhouding

Hoe kun je als leerkracht de werkhouding van leerlingen ingrijpend verbeteren? Een mogelijkheid is om filmopnames te maken en deze te analyseren – ook met de leerlingen. Handvatten om deze werkwijze in te zetten.

Eke Blijham-Spijkerboer is onderwijsadviseur/leerlingbegeleider bij de CED-Groep, e.blijham@cedgroep.nl

In groep 6 op de openbare basisschool Overvecht in Utrecht is al enkele jaren een groep met een negatieve sfeer. De school werkt volgens het concept van De Vreedzame School (www.devreedzameschool.nl), een lesprogramma voor een positief sociaal en moreel klimaat binnen de school. Eerder is in deze klas (tijdens de leerjaren van groep 3 en 4) ook Taakspel ingezet (www.taakspel.nl) om het regelvolgend gedrag van de kinderen te stimuleren. Voorgaand schooljaar hebben achtereenvolgens verschillende leerkrachten voor de groep gestaan. Dit heeft de sfeer en de werkhouding in de groep negatief beïnvloed. De leerprestaties zijn achteruit gegaan. Voordat de groep start in leerjaar zes, besluiten de leerkrachten om op verschillende gebieden expliciet te gaan werken aan het verbeteren van de sfeer en van de werkhouding in de groep.

Aan het begin van het schooljaar spreek ik twee leerkrachten en de intern begeleider van de school. De leerkrachten besteden expliciet aandacht aan het verbeteren van de sfeer binnen de groep door duidelijke regels te stellen, consequent opstekers te geven voor gewenst gedrag en kinderen verantwoordelijkheid te geven. Zij maken zich zorgen over de werkhouding van de leerlingen: er is onvoldoende aandacht tijdens de klassikale instructies, het duurt lang voor de kinderen starten en een groot deel van de klas is niet taakgericht tijdens het zelfstandig werken. Hoofddoel voor de leerkrachten is dat de leerlingen sneller aan het werk gaan en een uur lang betrokken zelfstandig kunnen werken: zij verwachten veel leeropbrengst als de groep geconcentreerd en taakgericht bezig kan zijn. We spreken af om de Werken aan wat Werkt-aanpak (WAWW) te gaan starten

met behulp van camerabeelden. Als leidraad hierbij wordt de werkwijze gebruikt zoals beschreven in *Oplossingen in de klas, de WAWW-methode* (Kim Berg, 2005): een aanpak om het gedrag en de sfeer in een klas te verbeteren door de nadruk te leggen op wat al goed gaat, door positief gestelde doelen na te streven en door dagelijks het gedrag te evalueren. Om voor de leerlingen nog concreter aan te geven welk gedrag gewenst is, worden filmopnames gemaakt. De beelden zullen we aan de groep tonen en met hen bespreken. Als start van het traject zal ik observeren tijdens het zelfstandig werken.

Observatie in de groep

Tijdens de observatie in de groep turf ik in een uur alle keren dat kinderen niet direct de instructies van de leerkracht opvolgen, niet aan het werk zijn en niet actief meedoen met de klassikale instructies. In totaal blijken 15 van de 21 kinderen 73 keer niet het gewenste gedrag te laten zien. Bij 6 leerlingen gaat het om minimaal 5 keer. Zij zorgen samen voor twee derde van het aantal 'overtredingen'.

Goede werkhouding

Na de herfstvakantie film ik tijdens een instructie en een individuele verwerking. De volgende dag laat ik de beelden aan de klas zien. Ik heb beelden geselecteerd waarop gewenst werkgedrag te zien is: zo leren de kinderen welk gedrag bijdraagt aan een goede werkhouding en ervaren zij wat al goed gaat. De kinderen mogen eerst aan zichzelf op beeld wennen. Dan wordt steeds een aspect van een goede werkhouding geïllustreerd aan de hand van beelden. Ik heb de volgende elementen van een goede werkhouding uitgekozen:

- actief meedoen bij de klassikale instructie

Illustreer diverse aspecten van een goede werkhouding aan de hand van beelden

Human Touch Photo

- wachten op je beurt
- snel aan het werk gaan
- stil werken bij het rode stoplicht
- iemand fluisterend helpen bij het oranje stoplicht
- doorgaan met een ander deel van de opdracht als je iets niet begrijpt
- doorwerken bij geluiden op de gang
- actief meedoen bij individuele instructie van de leerkracht
- snel opruimen

De leerlingen vinden het leuk om zichzelf en klasgenoten op de beelden te zien. Vervolgens beoordeelt de klas hoe goed ze hun werkhouding op de beelden vinden op een schaal van 0 tot 10. De kinderen geven zichzelf een 7,5: ze zien al veel kenmerken van goed werkgedrag. We spreken af dat de leerkrachten iedere dag voorafgaand aan het zelfstandig werken de elementen van een goede werkhouding doornemen. Na het zelfstandig werken zullen de leerkrachten in overleg met de klas een cijfer geven voor de werkhouding van die dag,

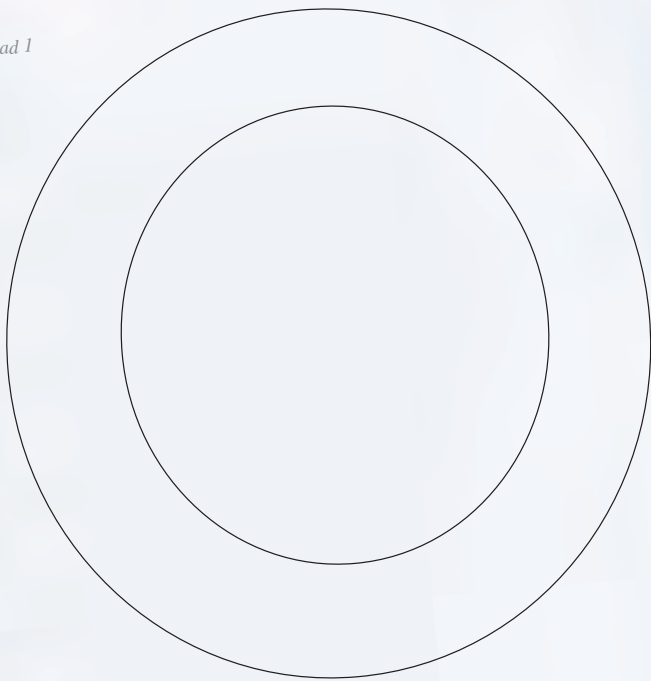
waarbij expliciet benoemd zal worden wat al goed gaat. De scores zullen bijgehouden worden. Het doel is om dagelijks minimaal een 7,5 te behalen.

Cirkeltechniek

Twee weken later volgt de tweede opname. De leerlingen doen zichtbaar hun best om goed werkgedrag te laten zien. Vervolgens laat ik de klas een selectie zien van de opname. Ik wil deze keer de leerlingen meer zelf betrekken bij het beoordelen van de beelden. Ik pas de cirkeltechniek toe: iedere leerling krijgt een blad met twee concentrische cirkels (zie voorbeeld Werkblad 1 op pagina 34, het voorbeeld kun je downloaden via www.jsw-online.nl/jsw/downloads). Bij het bekijken van de beelden noteren de leerlingen in de binnencirkel welke kenmerken van goed werkgedrag ze zien. In de buitenste cirkel schrijven ze welk gedrag voor verbetering vatbaar is. Tot slot schrijven alle kinderen onderaan het werkblad enkele concrete gedragingen die ze

Stimuleer eigenaarschap van de leerlingen door hen een steeds groter aandeel te geven bij het analyseren van de beelden, maar houd wel zelf de regie

Om te zorgen dat mijn werkhouding in de klas goed blijft, ga ik tot de kerstvakantie:

-
-

In de praktijk:

Adviezen voor het verbeteren van de werkhouding met beelden:

- Bespreek voorafgaand aan het zelfstandig werken kenmerken van een goede werkhouding. Op deze manier wordt gewenst gedrag opgeroepen. Bespreek bij het scoren van het werkgedrag wat goed ging: hierdoor versterk je het gewenste gedrag.
- Bespreek met de leerlingen duidelijk de spelregels voor het samen bekijken van de beelden: zo voorkom je negatieve opmerkingen over medeleerlingen.
- Stop de film tijdens de klassikale bespreking en zorg dat er geen beeld meer te zien is. De kinderen blijven dan niet kijken naar 'rare' stills van klasgenoten.
- Stimuleer het eigenaarschap van de leerlingen door hen een steeds groter aandeel te geven bij het analyseren van de beelden, maar houd wel zelf de regie: de nadruk moet blijven liggen op het bekijken van beelden van gewenst gedrag.
- Organiseer borging van wat bereikt is, bijvoorbeeld door de inzet van Taakspel (www.taakspel.nl) om de positieve controle vast te houden.
- Ouders van leerlingen uit een groep met een slechte sfeer, horen vaak al lang negatieve berichten over de klas. Een ouderbijeenkomst met een montage van de gemaakte beelden geeft hen reden om samen met hun kinderen trots te zijn op wat hun kinderen aan gewenst gedrag laten zien.

zelf willen uitvoeren om de goede scores te behouden.

Alle leerlingen werken intensief mee aan het analyseren van de beelden. Gezamenlijk inventariseren we kenmerken van goed werkgedrag en elementen van gedrag die verbeterd kunnen worden. De leerlingen laten me trots een grafiek zien, die één van hen uit eigen beweging heeft gemaakt met de scores die ze de afgelopen weken hebben gehaald: op een enkele keer na zijn de scores hoog!

In de nabespreking vertelt een van de leerkrachten dat de sfeer en de werkhouding in de klas verbeteren. De leerkrachten bespreken dagelijks de werkhouding na en geven samen met de klas een cijfer voor de werkhouding. De kinderen proberen serieus om goed te werken, zodat zij een hoge score behalen. De leerkrachten besteden ook op andere momenten gericht aandacht aan een positieve werkhouding van de leerlingen. De volgende dag mail ik de klas de samenvatting van de ingevulde cirkels: een lange lijst met wat al goed gaat, een kort lijstje met wat nog beter kan en een mooie lijst met concrete acties op het gebied van werkgedrag waar leerlingen zich individueel voor willen inzetten.

Werkgedrag van klasgenoten

Half december film ik voor de derde keer. De leerlingen krijgen klassikale instructie bij de methode *Nieuwsbegrip* en gaan daarna zelfstandig aan de slag, een pittige les. Ik wil dit keer bij de nabespreking van de beelden de kinderen richten op gewenst gedrag dat klasgenoten laten zien. De leerlingen krijgen een werkblad, waarop ze per kenmerk kunnen noteren welke klasgenoot ze dit goede gedrag zien uitvoeren in de opname (zie voorbeeld Werkblad 2 op pagina 35, het voorbeeld kun je downloaden via www.jsw-online.nl/jsw/downloads). Ook dit keer werken de leerlingen geconcentreerd en actief mee. We bespreken de analyse klassikaal. De weken erna lukt het de groep om dagelijks een hoge score te behalen voor hun werkgedrag: ook als er niet gefilmd wordt, laten ze een goede werkhouding zien.

Duidelijke verbetering

Na de bespreking van de beelden in de klas overleg ik met een van de leerkrachten. De leerkrachten zien een duidelijke verbetering van de werkhouding van de leerlingen. Veel kinderen hebben didactisch een sprong gemaakt, doordat er meer effectief werkgedrag is. Dit heeft het zelfvertrouwen en het plezier in leren bij de

kinderen doen groeien. De sfeer in de groep is duidelijk verbeterd door de consequente aanpak van de leerkrachten, door het benadrukken van elementen van gewenst werkgedrag, door het werkgedrag dagelijks met de groep te evalueren en door de opstokers die de klas voor hun werkgedrag heeft gekregen van de intern begeleider en van de directie.

Ouderbijeenkomst

Als afsluiting van het traject wordt een ouderbijeenkomst gehouden waar we een montage laten zien van de gemaakte opnames. Tijdens een groepsvergadering kiezen de kinderen welke vier klasgenoten de bijeenkomst met mij mogen voorbereiden. De kinderen stellen voor dat ieder om de beurt een kenmerk van goed werkgedrag zal noemen, waarna we de ouders beelden zullen laten zien die het kenmerk illustreren. Bij de ouderbijeenkomst reageren de leerlingen trots als hun ouders de beelden van goed werkgedrag zien. De locatieleider en de leerkrachten vertellen aan de ouders hoe goed hun kinderen vooruitgegaan zijn, wat betreft werkhouding en wat betreft leerresultaten.

Nameting

Als nameting is de laatste opname gebruikt. In een periode van ruim een kwartier observeer ik hoe vaak kinderen niet actief meedoen aan de klassikale behandeling van een les begrijpend lezen en niet geconcentreerd aan het werk zijn. In totaal is dit 7 keer het geval. Voor de start van het traject turfde ik in een uur 73 'overtredingen', omgerekend 18 per kwartier. Nu in een kwartier tijd maar 7 'overtredingen': een grote verbetering!

De inzet van de leerkrachten om de sfeer in de klas en de werkhouding van de leerlingen te verbeteren lijkt effectief te zijn: bij de Cito-toetsen die worden afgenomen in januari behaalt een derde van de kinderen bij reken-wiskunde, bij spelling en bij begrijpend lezen een relatief hoger niveau dan eind groep 5.

Samenwerken aan wat werkt

Het beschreven WAWWW-traject geeft aan hoe de werkhouding van leerlingen te verbeteren is door met leerkrachten, leerlingen en begeleider samen te werken aan een positieve verwachting. De leerkrachten van de bewuste groep hebben hierin het grootste aandeel gehad door consequent veel structuur te bieden, gedragsinstructies positief te formuleren, concrete

opstokers te geven en de leerlingen medeverantwoordelijk te laten zijn. Een WAWWW-traject krijgt hierdoor een goede basis. De werkzame elementen van dit specifieke traject, waarbij filmopnames gebruikt zijn om het gewenste werkgedrag aan de leerlingen te laten zien, zijn mijns inziens:

- de leerlingen zien het gewenste gedrag in filmbeelden
- zij analyseren de beelden zelf met behulp van kijkwijzers: de kenmerken van goed werkgedrag zijn op deze manier voor hen concreet waarneembaar
- de leerlingen zijn door de kijkwijzers gericht op positief gedrag en zij zijn minder gefocust op negatief gedrag van groepsgenoten
- er wordt consequent dagelijks een score gegeven voor het werkgedrag, het gewenste gedrag wordt zo steeds bekrachtigd en versterkt

Voor deze specifieke groep was het bovendien belonend dat zij gefilmd werden, zich 'filmsterren' voelden en dat zij de ervaring hadden eigenaar te zijn van en verantwoordelijkheid te dragen voor het verbeteren van de werkhouding. ●

VERDER LEZEN!

- Locht, L. (2009). Schaal van 0 tot 10. Werken aan wat werkt. *JSW*, 93 (9), 32-35.
- Mahlberg, K. & Sjöblom, M. (2008). *Oplossingsgericht Onderwijzen. Naar een gelukkiger school!* Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

LITERA TUUR!

- Kim Berg, I. & Shilts, L. (2005). *Oplossingen in de klas: de WAWWW Methode*. Utrecht: BFTC Press.

**hét vakblad
voor het
basisonderwijs**

Wil je meer lezen?
Neem dan nú een proefabonnement!

KLIK HIER

JSW biedt maandelijks een stevig aanbod van vakkennis dat direct aansluit op de innovatie in het onderwijs en dit vertaalt naar de praktijk van alledag. Elke editie brengt een gevarieerd overzicht met praktische (overzichts)artikelen, methodebesprekingen of -vergelijkingen, ervaringen van leerkrachten met een bepaalde aanpak of werkwijze en interviews met onderwijsgeevenden en deskundigen.

Werk je in het (speciaal) basisonderwijs of ben je (pabo)student? Ontvang JSW geheel vrijblijvend en inclusief toegang tot het digitale archief, drie maanden lang voor slechts € 13,50! Zo blijf jij als professional helemaal op de hoogte!

Meer weten? Ga naar www.jsw-online.nl of bel 088-2265243